

MUĞLA MÜZESİ'NDEN BİR KOLCUKLU BALTA ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Hakkı Levent KESKİN*

Mehmet YILDIZ**

Makale Bilgisi

Başvuru: 09 Mayıs 2022

Kabul: 16 Mayıs 2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

DOI: 10.46931/aran.2022.16.1

Article Info

Received: May 09, 2022

Accepted: May 16, 2022

Öz

Prehistorik dönemlere ilişkin sahip olduğu önemli potansiyele rağmen Muğla ili arkeolojik araştırmaların sayısı açısından diğer bölgelerin oldukça gerisindedir. Bölge müzelerinde korunan çok sayıda eser bu potansiyelin bir göstergesiyken, ne yazık ki atıl bir şekilde kalmış ve bilimsel bir çalışmaya konu olmamışlardır. Bu eksikliği gidermek amacıyla bölge müzelerinde başlattığımız bir çalışma müze buluntularından hareketle bölgenin Tunç Çağlarındaki durumunu ve potansiyelini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu kapsamda Muğla Müzesi'ndeki çalışmalar sırasında tespit edilen bir kolcuklu balta bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Bu eserden hareketle temsil ettiği tipin Anadolu'daki gelişimi, kullanım şekli ve bölgeler arası ilişkilere dair bazı öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kolcuklu Balta, Muğla, Anadolu, Tunç Çağları, Metal Endüstrisi

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi ABD, levkes@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0962-9609.

** Müze Uzmanı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi, Muğla, ark_mehmet@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-5291-116X.

Some Remarks on a Lugged Axe from Muğla Museum***Abstract***

Despite its significant potential for prehistoric periods, Muğla province is far behind compared to neighbouring regions in terms of the number of archaeological researches. While many artifacts preserved in the regional museums are an indication of this potential, they have unfortunately remained idle and have not been the subject of a scientific study. In order to fill this gap, we have initiated a long-term project, which aims to reveal the current status and the potential of the region during the Bronze Ages, based on aforementioned finds in the regional museums. In this regard, a lugged axe, which was encountered during our study in the Muğla Museum, constitutes the subject of this article. Based on this example, some suggestions are presented by discussing the development of this type in Anatolia, its function and interregional relations.

Keywords: *Lugged Axe, Muğla, Anatolia, Bronze Ages, Metal Industry*

Son yıllarda sayısı gittikçe artan kazı ve araştırmalar sayesinde Batı Anadolu'nun prehistorik ve protohistorik dönemlerine ilişkin bilgilerimiz önemli ölçüde artmıştır. Sahil şeridinden iç kesimlere kadar tüm bölgede gerçekleştirilen çok sayıdaki çalışma bu alanda erken dönemlerden itibaren devam eden bir iskân sürekliliğini ve güçlü kültürlerin varlığını ortaya koymaktadır. Buna karşın Muğla ili bu anlamda son derece bakir bir bölge konumundadır. İasos kazısı¹ uzun yıllar boyunca il sınırları içerisinde erken dönemlere ait tek kazı olarak kalmıştır. Oysa Muğla ili coğrafi konumu itibarıyla gerek iç bölgelerle olan iletişimi gerekse deniz aşırı ilişkilerin verdiği avantajdan dolayı son derece önemli bir konuma sahiptir. İl genelinde ele geçen münferit buluntular ve küçük ölçekli kurtarma kazıları da buna ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Son yıllarda il çapındaki müze müdürlükleri tarafından yürütülen yatırım alanı ve kurtarma kazıları sonucunda da erken dönemlere yönelik önemli sonuçlara ulaşılmaktadır.² Diğer yandan bölge müzelerine çeşitli yollarla intikal etmiş çok sayıda

¹ Paolo Emilio Pecorella, *La Cultura Preistorica Di Iasos In Caria* (Roma: Giorgio Bretschneider Editore, 1984).

² Detaylı bilgi için bkz. H. Levent Keskin ve Mehmet Yıldız, "The Early Bronze Age in Southwest Anatolia: A Preliminary Report of the Studies on Materials from Local Museums", *The International Journal of Humanities and Social Studies* Vol. 4, No. 6 (2016): 198 vd.; ayrıca bkz. Umay Oğuzhanoğlu ve Sabiha Pazarıcı, "Karia Bölgesi'nde Yeni Bir Erken Tunç Çağı Merkezi: Çapalıbağ", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 37 (1) (2020): 196.

buluntu önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Geçmiş dönemlerde ilgili müzeler tarafından yapılmış kurtarma kazılarında açığa çıkarılan eserler yanında bu grubun büyük bir çoğunluğunu satın alma yoluyla gelen eserler oluşturmaktadır. Maalesef bugüne dek bu buluntularla ilgili bilimsel bir çalışma yapılmamış ve âtil bir durumda kalmışlardır. Kökenleri ve buluntu yerleri hakkındaki bilgiler sınırlı olmakla birlikte farklı şekillerde ele alındığında bu ve benzeri eser gruplarından da önemli veriler elde edilebilir. Özellikle Muğla ilindeki araştırma yetersizliği düşünüldüğünde bu durum daha da ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda bölge müzelerinde korunan eserler üzerinde ilin Tunç Çağlarındaki durumunu ve potansiyelini ortaya koymak amacıyla başlattığımız bir proje kapsamında beş müzede korunan eserler üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir.³ Bu kapsamda Muğla Müzesi'nde gerçekleştirdiğimiz çalışmalar sırasında tespit ettiğimiz bir kolcuklu balta ışığında bu tipin Anadolu'daki genel gelişimi ve kullanım şekli ile bölge arkeolojisi açısından önemine yönelik değerlendirmeler amaçlanmıştır.⁴

Söz konusu eser 2003 yılında satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış olup maalesef buluntu durumu ve tam kökeni hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın Muğla il sınırları içerisinde bulunmuş olduğu bilgisinden hareketle, aşağıda ilgili bölümlerde detaylı bir şekilde açıklandığı gibi, özellikle bu tipin gelişimi ve bölgeler arası ilişkiler açısından önemli bilgiler sunabilecek bir eser olduğu söylenebilir.

Müze Env. No.: 2000

Cinsi: Kolcuklu Balta

Uzunluk: 21,9 cm

Genişlik (Ense): 2,8 cm

Genişlik (Kolcuklar): 4,5 cm

Genişlik (Ağız): 5,5 cm

Kalınlık (Ense): 0,5 cm

Kalınlık (Kolcuklar): 1,2 cm

Kalınlık (Ağız): 0,6 cm

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma, 26.12.2003

Tanım: Dikdörtgen kesitli, ince ve uzun formda kolcuklu balta. Yuvarlatılmış dar ense kısmından uca doğru genişleyerek inen yan kenarlar

³ Bu proje kapsamında Muğla Müzesi yanında Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi ile Marmaris, Milas ve Fethiye Müzesi'nde bulunan eserler üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiş olup yayın hazırlıkları devam etmektedir.

⁴ Muğla Müzesi'ndeki çalışmalarımız sırasında gösterdikleri destek ve yardımlarından ötürü Müze Müdürü Sayın Sabiha Pazarıcı ile Müze Uzmanı Musa Ötenen başta olmak üzere tüm müze personeline en içten teşekkürlerimizi sunarız.

sivri birer nokta olarak belirginleştirilen kolcuklardan itibaren kesici uca doğru içbükey formda devam etmektedir. Kesici ağız kısmı yanlara doğru yelpaze formunda hafifçe açılmaktadır. Eserin yüzeyi yoğun bir korozyon tabakasıyla kaplıdır. Döküm tekniğinde üretilmiş ve çekişlenerek son formu verilmiştir. Özellikle kesici ağız kısmında kullanıma bağlı aşınma izleri görülmektedir (**Fig. 1-2**).

Bu tipe giren örnekler temel form açısından sap ve namlu kısmı olarak tanımlanabilecek iki ayrı bölümden oluşmakta ve bu iki bölümün birleşme noktasında vurgulanan çıkıntılar nedeniyle kolcuklu ya da kanatlı balta olarak adlandırılmaktadır. MÖ 2. Binyılda çok geniş bir coğrafi yayılıma sahip olan bu tip eserler birçok araştırmacı tarafından tipolojik ve kronolojik bağlamda ele alınmıştır. Tipolojik değerlendirmelerde genelde kolcukların tipi ve gövdeyle oluşturdukları açı baz alınırken, ense şekli ile namlu kenarlarının ve kesici ağzın kısmının formu da dikkate alınan özellikler arasındadır. Coğrafi yayılım alanına bakıldığında metal eserler içinde en geniş dağılımı gösteren tiplerden biri olduğu söylenebilir. Tipolojik farklar görülmekle birlikte aynı kategoriye dâhil edilebilecek örnekler Önasya bölgesiyle birlikte batı ve kuzeyde tüm Avrupa'ya içine alacak şekilde ve doğuda Hindistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada görülmektedir.⁵ Bu açıdan bakıldığında Mısır bir istisna olarak değerlendirilebilir; zira az sayıda örnekle temsil edilmesine karşın bu bölgede gerek alet gerekse silah olarak kullanılan benzer tipte eserler farklı bir gelişim çizgisi göstermektedir.⁶

Kolcuklu baltaların Anadolu'da çok sayıda örnekle temsil edilmesi özellikle erken tarihli bazı yayınlarda bu tip eserlerin kökeninin de bu bölgede aranması gerektiği şeklinde yorumlanmıştır.⁷ Ancak sonraki

⁵ Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.," *Archiv Orientalní* Vol. VII (1935); Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.," *Archiv Orientalní* Vol. VIII (1936); Eleonore Dullo, "Die kaukasischen Äxte der Bronzezeit", *Prähistorische Zeitschrift* XXVII (1936); Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube (IVe au IIe Millénaire)* (Paris: Libraririe Orientaliste Paul Geuthner, 1960), 113; Rachel Maxwell-Hyslop, "Bronze Lugged Axe- or Aze Blades from Asia", *Iraq* Vol. 15 (1) (1953).

⁶ Eva Kühner-Eggebrecht, *Die Axt als Waffe und Werkzeug im alten Ägypten*. Münchner Ägyptologische Studien 15 (Berlin: Verlag Bruno Hessling, 1969).

⁷ Anadolu örneklerinin dağılımı için bkz. Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*. Prähistorische Bronzefunde IX, 8 (München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1977), 3; daha güncel bir liste için bkz. Engin Akdeniz ve Özgen Karaca, "Pirrot Höyük'de Bulunan Kolcuklu Yassı Balta ve Bu Tip Baltaların Anadolu'da Yayılımı", *Anadolu Araştırmaları* 17 (1) (2004): 53.

araştırmalarla bu tip örneklerin çok geniş bir coğrafyaya yayılmaları ve uzun bir süreç boyunca kullanılmaları bu görüşün geçerliğini yitirmesine neden olmuştur.⁸ Bununla beraber gün geçtikçe artan kazı ve araştırmalar doğrultusunda artan sayıları ve önemli miktarda kalıp ışığında Anadolu'nun kolcuklu baltalar için önemli bir üretim merkezi olduğunu ve bu tipin bu coğrafyada yaygın bir şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Kolcuklu baltalar özellikle GTÇ'nda çok geniş bir coğrafyaya yayılsa da mevcut veriler ışığında tüm 2. Binyıl boyunca Anadolu'nun önemli bir kullanım ve üretim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.⁹

Bugüne dek bu tip eserleri konu alan tipolojik çalışmalara bakıldığında araştırmacıların farklı kıstasları baz aldıkları görülmektedir. En erken çalışmalardan birini gerçekleştiren Przeworski eserleri tamamen kolcukların tipine ve gövdeyle bağlantı durumlarına göre sınıflandırarak 5 ana tip içinde değerlendirmiştir. Muğla örneği kolcukların birer nokta şeklinde, fazla vurgulanmadığı D tipine dâhil edilebilir,¹⁰ ancak bu tipe giren diğer örneklerle karşılaştırıldığında önemli farklar olduğu da görülmektedir.¹¹

Metal silahlar konusunda önemli çalışmaları bulunan Maxwell-Hyslop ise bu tip eserlerde görülen namlu ve sap kısımlarının uzunluklarındaki farklar ve kolcukların şekli ile gövde üzerindeki konumları gibi birçok farklı özellik nedeniyle çok detaylı tipolojik sınıflandırma çabalarının başarısız olmaya mahkûm olacağını belirterek temelde ana gövdenin uzunluk ve formunu baz alan, ikincil anlamda da kolcukların şeklini değerlendiren daha basit bir sistem önermiş ve buna göre eserleri üç ana tip altında değerlendirmiştir.¹² Bu sınıflandırmaya göre Muğla örneği kolcukların hiç belirtilmediği ya da nispeten az vurgulandığı II. tipe dâhil edilebilir.

Coğrafi olarak çok geniş bir bölgeyi ele alan, dolayısıyla sayısal anlamda da çok büyük bir grubu değerlendiren Deshayes birçok araştırmacının tipolojik değerlendirmelerde farklı kıstasları göz önüne

⁸ Stefan Przeworski, "Die Metallindustrie Anatoliens in der Zeit von 1500 bis 700 v. Chr. Rohstoffe, Technik, Produktion": S. Strelcyn (ed.), *Stefan Przeworski, Opera Selecta*, (Wrocław: 1967), 116.

⁹ Guillaume Gernez, *L'armement en métal au Proche et Moyen-Orient: Des origines à 1750 av. J.-C.* Yayınlanmamış Doktora Tezi (Paris: Université Panthéon- Sorbonne, 2007), 112.

¹⁰ Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr. 1935", 412, Fig. 2, d.

¹¹ Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr. 1936", 50.

¹² Rachel Maxwell-Hyslop, "Bronze Lugged Axe- or Aze Blades from Asia", 72.

aldığını ve her çalışmanın kendince haklı tarafları olduğunu belirterek kendi çalışması için namlu ve sap kısmının birbirine olan oranları, kolcuk formları, namlu kenar formları ile son olarak gövde kesiti ile ense formunun baz alındığı bir sınıflandırma yapmıştır.¹³ Alt varyasyonlarıyla birlikte 7 ana tip altında değerlendirilen bu sınıflandırmada Muğla örneği B2 tipi içinde değerlendirilebilir.¹⁴ Bununla birlikte Maxwell-Hyslop'un belirttiği durum bu çalışmada kendini göstermektedir; Muğla örneğiyle aynı kategoride değerlendirilebilecek bazı örneklerin farklı tipler altında yer aldığı görülmektedir.

Anadolu örnekleriyle ilgili en kapsamlı çalışmayı gerçekleştiren Erkanal da ağırlıklı olarak namlu-sap formuna ve kolcukların tipine dayanan bir sınıflandırma yaparak eserleri 5 ana tip altında değerlendirmiştir.¹⁵ Achilles'in de belirttiği şekilde¹⁶ Erkanal tarafından gerçekleştirilen sınıflandırma en verimli ve amacına ulaşan çalışma olarak gözükmektedir. Her ne kadar Achilles çalışmanın coğrafi kapsamının Orta Anadolu ile sınırlı olmasının bir eksiklik olduğunu belirtse de kanımızca bu durum aslında tam tersine bir avantaj yaratmış ve Anadolu'nun farklı bölgelerinde ele geçen eserlerin de karşılaştırmalara dâhil edilmesiyle bu bölge için dönemi açısından tam bir envanter ortaya konmasını sağlamıştır. Bu çalışmanın yayınlanmasından bugüne dek geçen süre zarfında açığa çıkarılan yeni örneklerin tipolojik anlamda çok farklı formları temsil etmediği göz önüne alındığında Erkanal'ın çalışmasının güncelliğini halen koruduğu da söylenebilir.

Erkanal'ın sınıflandırmasına göre Muğla örneği kolcukların çok az vurgulanması açısından Tip II içine dâhil edilebilir. Buna karşın özellikle, sap-namlu formu ve genel gövde biçimi açısından Tip V içinde de benzer örneklerin mevcut olduğu görülmektedir. Erkanal Tip II'nin kolcukların çok az vurgulanması nedeniyle tüm örnekler içinde özel bir tipi yansıttığını belirtmektedir.¹⁷ Bu tip, tüm eserler açısından en az sayıda örnekle temsil edilmesi açısından da dikkati çekmektedir. Bu kategoride değerlendirilen 5 örnekten sadece biri stratigrafik bir kontekstten gelmekte olup Alaca

¹³ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 114.

¹⁴ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 117.

¹⁵ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 3 vd.

¹⁶ Daphne Achilles, "126: Lugged Axe": Oscar W. Muscarella (ed.), *Ladders to Heaven: Art Treasures from Lands of the Bible. A Catalogue of Some of the Objects in the Collection Presented by Dr. Elie Borowski to the Land of the Bible Archaeology Foundation and displayed in the exhibition "Ladders to Heaven: Our Judeo-Christian Heritage 5000 BC – AD 500" held at the Royal Ontario Museum June 23-October 28, 1979*. 160 (Toronto: 1981), 120.

¹⁷ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 5.

Höyük'te II. Tabakada ele geçmiştir ve hafirleri tarafından Hitit dönemine tarihlenmektedir¹⁸ ve sap kısmı biraz daha kısa olmakla birlikte Muğla örneğiyle büyük benzerlik göstermektedir. Erkanal Tip V altında değerlendirilen örneklerin özel bir formu yansıttığını ve kolcukların simetrik bir yapı oluşturacak şekilde kullanılarak, alt kısım daha belirgin olmak üzere hem sap hem de namlu kısmının içbükey bir formda olmasıyla karakterize olduklarını belirtmektedir.¹⁹ Bu durum sap kısmı açısından Muğla örneği için söz konusu olmamakla birlikte, genel oranlar ve form açısından bakıldığında, özellikle sap kısmının içbükeyliğinin çok bariz olmadığı örnekler arasında yakın benzerlerinin bulunduğu söylenebilir. Erkanal'ın da belirttiği gibi bu tipe giren çok sayıda örnek genel formlarından ziyade özellikle sap-namlu oranları doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir; özellikle sap kısmının daha kısa olduğu ve geniş gövdeli örneklerin alet olarak da kullanılmış olabilecekleri düşünülebilir.²⁰ Bu bağlamda, aşağıda daha detaylı bir şekilde açıklanacağı gibi, Muğla örneği ince, uzun gövdesi ve namlu formu itibarıyla silah tiplerine daha yakın durmaktadır. Erkanal'ın Tip V altında değerlendirdiği eserlerden özellikle Alişar²¹ ve Dündartepe²² örnekleri genel form ve oranlar açısından Muğla baltasıyla yakın özellikler sergilemektedir. Her üçü de hafirleri tarafından Hitit dönemine tarihlenmekte olup Alişar örnekleri oldukça ince gövde yapıları Dündartepe örneği ise sap kısmındaki tek perçin deliğiyle dikkati çekmektedir.

Deshayes'e göre bu tip eserler metal endüstrisinin getirdiği bir yenilik olarak ortaya çıkar. Özellikle kolcukların belirgin çıkıntılar şeklinde gösterilmesi metal döküm teknolojisi sayesinde mümkün olmuştur ve buna benzer öncül formlar olarak nitelendirilebilecek taş örnekler mevcut değildir.²³ Diğer yandan H. Ertem Han İbrahim Şah kazısından bir örnekten²⁴ hareketle kolcuklu baltaların ETÇ sonlarında ilk olarak taştan

¹⁸ Hamit Zübeyr Koşay ve Mahmut Akok, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı. 1940 – 1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (Ankara: 1966), 76, Al.e 109, Lev. 47.

¹⁹ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 7.

²⁰ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 7.

²¹ Hans Henning von der Osten, *The Alishar Hüyük. Seasons of 1930-32. Part II*. Oriental Institute Publications XXIX (Chicago: The University of Chicago Press, 1937, 253, Fig. 286-287.

²² Kılıç Kökten, Nimet Özgüç ve Tahsin Özgüç, "1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında İlk Kısa Rapor", *Bulleten* Cilt 9, Sayı 35 (1945): 380, Lev. LXXI, 1.

²³ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 114.

²⁴ Hayri Ertem, *Keban Projesi Han İbrahim Şah Kazısı 1970-1971* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982), Kat. No. 184, Lev. 25.

üretilmeye başlandığını belirtmektedir.²⁵ Ancak, sonraki bazı yayınlarda da olduğu gibi kabul edilen²⁶ bu görüşün gerçeği yansıttığı pek söylenemez. Burada bahsedilen örnek daha ziyade bitirilmemiş bir sap delikli taş balta ya da model olarak değerlendirilmelidir. Her ne kadar sonraki dönemlerde, özellikle Ortaköy-Şapinuva'da dini karakterli C ve D yapılarında ele geçen²⁷ ve Hattuşa Kral Kapısında tasvir edilen tanrı kabartmasının taşıdığı sap kısmı ışıklı baltaya benzeyen taş örnekler Anadolu ustaların taş malzemeyi de bu anlamda büyük bir maharetle işlediklerini gösterse de şu an için kolcuklu baltaların öncülü ya da çağdaşı sayılabilecek taş örnekler mevcut değildir. Şapinuva örnekleri de bu doğrultuda metal örneklerin taş taklitleri olarak sembolik anlamda üretilmiş eserler olarak değerlendirilmelidir.

Metal eserler olarak ele aldığımızda her ne kadar ağırlıklı olarak MÖ 2. Binyıl içinde görülen ve gelişen bir form olarak gözüke de bu tipin en erken örnekleri MÖ 3. Binyılın sonunda iki farklı bölgede ortaya çıkar. Bunlardan ilki Kuzeydoğu İran'da Tureng Tepe ikincisiye Amik Ovasında Tell el Cüdeyde'dir. Tureng Tepe'de bir grup diğer silahla birlikte mezar buluntusu olarak ele geçen²⁸ ve gerek diğer silahlar gerekse mezar repertuarını oluşturan çanak-çömlekler ışığında MÖ 3. Binyılın son çeyreğine tarihlenen kolcuklu balta aslında oldukça geç bir formu yansıtmaktadır. Oldukça erken bir döneme tarihlenmesi kimi araştırmacılar tarafından kabul görmüş²⁹ ve bu tipin kökeni konusundaki tartışmaların da odağında yer almıştır. Buna karşın bu eserin de içinde bulunduğu tüm grubun daha geç bir tarihe, MÖ 2. Binyıl başlarına tarihlenmesi gerektiğini savunan araştırmacılar da mevcuttur.³⁰ Tell el Cüdeyde örneği de dört metal

²⁵ Hayri Ertem, *Korucutepe I (1973-1975 kazı yıllarında ele geçen Erken Hitit-İmparatorluk Çağı arası buluntuları)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988), 27.

²⁶ Cengiz Çetin, "Isparta Müzesi'ne Ait Bir Grup Tunç Silah Hakkında Değerlendirme", *OLBA XXIII* (2015): 115; Davut Yiğitpaşa ve Aynur Yağcı, "Ordu Müzesi'nde Korunan ve MÖ 2. Bine Tarihlenen Tunç Kolcuklu Balta": K. Serdar Girginer, Gonca Dardeniz, Ayça Gerçek ve diğ. (ed.), *Amanosların Gölgesinde: Hayriye Akıl Anı Kitabı* (İstanbul: Ege Yayınları, 2020), 533.

²⁷ Aygül Süel, "Ortaköy/Şapinuva Ören Yerinde 2003 Yılı Çalışmaları", 26. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt* (2005): 245, Res. 5-6; Aygül Süel, "The Religious Significance and Sacredness of the Hittite Capital City Sapinuwa": Anacleto D'Agostino, Valentina Orsi ve Giulia Torri (ed.), *Sacred Landscapes of Hittites and Luwians: Proceedings of the International Conference in Honour of Franca Pecchioli Daddi, Florence, February 6th-8th 2014*. 101-111 (Firenze: Firenze University Press, 2015), Fig. 4.

²⁸ Frederick R Wulsin, "Excavations at Tureng Tepe, Near Asterābād", *Bulletin of the American Institute for Persian Art and Archaeology* Vol. 2 No. 1 (1932): 12, Pl. XX.

²⁹ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 114; Guillaume Gernez, *L'armement en métal au Proche et Moyen-Orient: Des origines à 1750 av. J.-C.*, 112.

³⁰ Douglas Hamilton Gordon, "The Chronology of the Third Cultural Period at Tepe Hissar", *Iraq* Vol. 13 No. 1 (1951): 47 ve 60.

eserden oluşan bir toplu buluntu grubu içinde ele geçmiştir.³¹ Bu grubun ele geçtiği H evresi hafırleri tarafından Erken Hanedanlar I-III dönemleriyle çağdaş olarak yaklaşık MÖ 3. Binyılın ortalarına tarihlenmektedir.³² Grup içinde ele geçen diğer eserler ikiye bükülmüş kalın bir tel ile iki adet farklı tipte mızrak ucundan oluşmaktadır. Bu örnekler tipolojik açıdan tarihlendirmeye yardımcı olacak belirgin tipleri yansıtmamaktadır, ancak tabakanın genel tarihlendirilmesi göz önüne alındığında bu eserin şu an için en eski örneği temsil ettiği söylenebilir. Tarihlendirme ve bu tipin kökeniyle ilgili tartışmalar bir kenara bırakılacak olursa bu bölgede ortaya çıkmış münferit bir örnek olarak da değerlendirilebilir. Diğer yandan bu tipin Anadolu dışında özellikle Suriye-Filistin bölgesinde yaygın kullanımı düşünüldüğünde Anadolu-Suriye sınırlarının köken açısından ön plana çıktığı söylenebilir. Bu doğrultuda T. Özgüç de kolcuklu baltaların Koloni devrinde görülen örneklerinin gerçek şekillerini daha önceden kazandıklarını ve sonrasında büyük bir gelişim göstermediklerini ve daha eski örneklerin de beklenebileceğini belirtmişti.³³ Koloni devrinde bazı silah tipleri de dâhil olmak üzere birçok unsurun Anadolu'ya Kuzey Suriye üzerinden girdiği düşünüldüğünde Amik Ovasının da içinde bulunduğu bölgenin bu tipin kökeni ya da ana gelişim bölgelerinden biri olduğu düşünülebilir; bu kapsamda Tell el Cüdeyde örneği de uygun bir bağlama oturmaktadır.

Bu tipin MÖ 3. Binyıl içinde üretilmeye başlandığına dair, şüpheli olmakla birlikte, bir diğer veri Beycesultan kazılarında ele geçmiştir. Burada IX. Tabakada ele geçen ve MÖ 3. Binyılın sonlarına tarihlenen bir taş kalıp üzerindeki negatif Stronach tarafından kolcuklu balta formu olarak yorumlanmaktadır.³⁴ Aslında kalıp, tam kolcukların yer alması gereken yerden kırıldığı için tam formu hakkında bir şey söylemek çok mümkün değildir, ancak Stronach V. Tabakada ele geçen bir diğer kolcuklu balta kalıbıyla olan benzerliğini vurgulayarak bu örneğin de bir kolcuklu baltaya

³¹ Robert J. Braidwood ve Linda S. Braidwood, *Excavations in the Plain of Antioch I. The Earlier Assemblages Phases A-J*. Oriental Institute Publications LXI (Chicago: The University of Chicago Press, 1960), 373, Fig. 293:1.

³² Robert J. Braidwood ve Linda S. Braidwood, *Excavations in the Plain of Antioch I. The Earlier Assemblages Phases A-J*, 519.

³³ Tahsin Özgüç ve Nimet Özgüç. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1953), 68.

³⁴ David Stronach, "Metal Objects": Seton Lloyd ve James Mellaart (ed.), *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels* (London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1962), 287, Fig. F.10.

ait olması gerektiğini belirtmekte ve bu tipin üretiminin Anadolu'da ETÇ sonlarıyla birlikte başladığını ileri sürmektedir.³⁵

Erken dönem örneklerini temsil etmesi bakımından önemli bir diğer örnek İkiiztepe kazısında ele geçmiştir. Geçiş Katı olarak tanımlanan tabakaya ait 5. Evrede ele geçen örnek dar ve uzun bir gövdeye sahiptir.³⁶ Gerek ince, uzun formu gerekse kolcukların çok az vurgulanmış olması nedeniyle yassı baltalardan kolcuklu baltalara geçişi temsil eden bir tip olarak da değerlendirilebilir. Sonraki yayınlarda Ö. Bilgi tarafından OTÇ başlarına ve MÖ 21. yüzyıla tarihlenen³⁷ bu eserde de aynı bölgedeki Dündartepe örneğinde olduğu gibi olası bir perçin deliği bulunmaktadır. Hafirlerine göre üst kısımdaki delik döküm sırasında üretilmek yerine, sivriltilmiş/inceltirilmiş uçların kıvrılarak bir delik oluşturması şeklinde yapılmıştır. Bu durum baltanın sap bağlantısını sonradan güçlendirmek adına yapılmış olabilir ya da orijinalinde delikli şekilde döküm üretiminden sonra üst kısmın kırılmasına yönelik geçici bir çözüm de uygulanmış olabilir.³⁸ Anadolu'nun kolcuklu baltalar açısından önemli bir üretim merkezi olduğu ve diğer coğrafyalara oranla daha erken tarihlerden itibaren bu tipin kullanıldığı Kültepe buluntularıyla da desteklenmektedir. Koloni geç safhasına ait örnekler ve kalıplar yanında Kaniş Karumu II. katta ele geçen bir kalıp³⁹ üzerindeki kolcuklu balta negatifi de Anadolu'daki erken tarihli örneklerden birini temsil etmektedir.

Kolcuklu baltalar üzerine yapılan çalışmalardaki en temel tartışmalardan biri bu eserlerin alet ya da silah olarak (ya da her iki kullanıma sahip şekilde) sınıflandırılmalarında görülmektedir. Benzer bir durum eski Önasya coğrafyasının en eski alet/silah formu olan yassı baltalar

³⁵ David Stronach, "Metal Objects", 286-287; Buna karşın aynı yayının önceki bölümlerinde Mellaart aynı kalıbı yassı balta negatifi olarak tanımlamaktadır: James Mellaart, "Objects other than metal": Seton Lloyd ve James Mellaart (ed.), *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels* (London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1962), 276.

³⁶ U. Bahadır Alkım, Handan Alkım ve Önder Bilgi, *İkiiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları (1976-1980)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2003), 122, Lev. LXXIX, 2 (I/ 79-52); Lev. CXLIV, 252.

³⁷ Önder Bilgi, "Orta Tunç Çağı", Önder Bilgi (ed.), *Anadolu, Dökümün Beşiği* (İstanbul: Döktaş, 2004), 75.

³⁸ Ancak fotoğraftan anlaşıldığı kadarıyla daha çok delik ucundan kırılmış ve sonra kıvrılmış gibi durmaktadır, bkz. U. Bahadır Alkım, Handan Alkım ve Önder Bilgi, *İkiiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları*, Lev. CXLIV, 252.

³⁹ Tahsin Özgüç, *Kültepe-Kaniş II. Eski Yakınoğlu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1986), 38, Lev. 79, 10a.

için de geçerlidir.⁴⁰ Kolcuklu baltalar da genelde yassı baltalardan gelişmiş bir tip olarak değerlendirilmektedir.⁴¹ Bununla beraber yassı baltaların, kolcuklu baltaların ortaya çıkmasından sonra da uzun bir süre boyunca kullanımlarının devam etmesi her iki tipin farklı kullanım alanlarına ve/veya şekillerine sahip olduklarını da akla getirmektedir. Özellikle sap bağlantısı açısından değerlendirildiğinde kolcuklu baltalar yassı baltaların dezavantajlarına yönelik olarak geliştirilmiş olsaydı, yassı baltaların ani bir şekilde olmasa bile kısa bir süre zarfında ortadan kaybolmaları beklenirdi, ancak böyle bir durum söz konusu değildir. Benzer bir perspektiften bakıldığında sap delikli silahların da – farklı bölgelerde daha erken örnekleri olmakla birlikte – MÖ 3. Binyıldan itibaren yaygın bir şekilde kullanıldıkları görülmektedir; dolayısıyla kolcuklu baltaların ortaya çıkışı, işlevi ve kullanımını için farklı bir düşünce söz konusu olmalıdır. Olasılıkla bu kapsamdaki tüm örneklerin aynı kategoride değerlendirilmesi de bu türden ayrımların gözden kaçırılmasına yol açıyor olabilir.

Kolcuklu baltaların alet ya da silah olarak kullanımlarına ve bununla ilişkili olarak sapa nasıl tutturulduklarına yönelik farklı görüşler mevcuttur. Konuyla ilgili en erken tarihli çalışmalardan birini gerçekleştiren Petrie bu tipi kolcuklu keser (*lugged aze*) olarak alet sınıfında ele almış ve kolcuk şeklindeki çıkıntının sap bağlantısını güçlendirmesi amacıyla kullanıldıklarını öne sürmüştür.⁴² Kolcukların tam olarak vurgulanmadığı tiplerde bu çıkıntının sap bağlamasının aşağıya kaymasını önleyecek işleve sahip olduklarını, gelişen ve daha belirgin kolcuklarla birlikte ise sap bağlantısının daha da sağlamlaştığını ifade etmiştir. Bu görüş sonraları birçok araştırmacı tarafından da kabul görmüştür. Benzer bir şekilde H. Tekin de kolcuk adı verilen çıkıntılı baltanın sapla olan bağlantısını güçlendirmede kullanılmaya yönelik bir amacı olduğunu ve asıl işlevinin darbelerle alakalı silaha sağlamlık kazandırmak olduğunu belirtmektedir.⁴³ Ancak kolcukların tam olarak vurgulanmadığı örnekler bu genellemenin dışında kalmakta ve farklı bir açıklama gerekmektedir.

Gerek Anadolu’da gerekse diğer bölgelerde saplara ilişkin bir veri ele geçmediği için bu konuda net çıkarımlar yapmak oldukça güçtür. Dullo bu tip

⁴⁰ Hakkı Levent Keskin, “Metals from Caves: The Significance of the Metal Finds from Karain and Kılıçini Caves within the Context of the Later Prehistory of the Antalya Region”, *Cedrus* VII (2019): 13.

⁴¹ Stefan Przeworski, “Die Metallindustrie Anatoliens in der Zeit von 1500 bis 700 v. Chr. Rohstoffe, Technik, Produktion”, 115.

⁴² W. M. Flinders Petrie, *Tools and Weapons. Illustrated by the Egyptian Collection in University College, London* (London: The British School of Archaeology in Egypt, 1917), 17.

⁴³ Halil Tekin, *Madeni Eser Tipolojisi* (Ankara: Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları, 2018), 83.

eserlerin dirsek formunda bir sapa bağlanarak keser tarzında bir kullanımlarının olduğunu öne sürmüştür.⁴⁴ (Fig. 3-4) Ancak Anadolu malzemesi üzerinde çalışan birçok araştırmacı bu görüşe karşı çıkmıştır. Erkanal kolcuklu baltalar gibi sap deliğine sahip olmayan eserlerin genellikle alet olarak kullanıldıklarını, ancak Anadolu örneklerinin bu kategoride bir istisna oluşturduklarını belirtmektedir.⁴⁵ Sap kombinasyonları açısından da, özellikle Mısır duvar resimlerinde benzer tipte örneklerin tasvirlerini dikkate alarak baltaların ense kısmının dikey biçimde bir sapa geçirilerek kullanılmış olabileceğini belirtir (Fig. 5). Aynı yöndeki görüş daha önce Przeworski ve Bittel tarafından da dile getirilmiştir.⁴⁶ Bu tür bir kombinasyonda kolcuklar baltanın hareket etmesini engellemekte ve ip ya da benzeri bir malzemeyle bağlama açısından da sağlamlığı ve stabiliteyi artırmaktadırlar. Buna karşın Deshayes, bu tür bir yöntemin Anadolu örneklerinin de içinde olduğu birçok tip için uygun olmadığını ve tekrar eden darbeler doğrultusunda kolcukların içe doğru girerek sapı parçalayacaklarını belirtmiştir. Bazı örneklerde görülen ve çoğunlukla sap kısmına yakın yerde bulunan dekoratif bezemelerin de bu şekilde bir bağlantı durumunda üzerlerinin kapanacağını, bu nedenle kolcuklu baltaların sapa dışardan bağlanmış olmaları gerektiğini ileri sürmüştür.⁴⁷

Kolcuklu baltaların ister silah isterse alet olarak kullanımları söz konusu olduğunda ve sapa yatay ya da dikey doğrultuda bağlanma farkı olsa da uç kısmının kesici özellikte kullanılması söz konusudur. Müller-Karpe de bu şekilde, ancak çoğunlukla bir alet (keser) olarak kullanılmış olabileceğini belirtmektedir.⁴⁸ Bununla beraber Samsun-Alaçam Pelit Bükü köyünde ele geçmiş bir örnek üzerinden farklı bir kullanım önerisi de sunmaktadır Söz konusu eserin uç kısmının küt ve dörtgen bir kesite sahip olması ve kesici bir özellik göstermemesi nedeniyle bunun daha ziyade bir çekiç olarak kullanılmış olması gerektiğini belirtmektedir.⁴⁹

Kullanım alanlarına ilişkin benzer ve farklı bir öneri de Maryon tarafından dile getirilmiştir Özellikle küt uçlu örneklerden yola çıkan Maryon, bunların ne silah ne de alet olarak kullanılabileceklerini, ancak

⁴⁴ Eleonore Dullo, "Die kaukasischen Äxte der Bronzezeit", 88.

⁴⁵ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 1.

⁴⁶ Stefan Przeworski, "Die Metallindustrie Anatoliens in der Zeit von 1500 bis 700 v. Chr. Rohstoffe, Technik, Produktion", 117; Kurt Bittel, *Kleinasiatische Studien. Istanbul Mitteilungen Heft 5* (İstanbul: Universum Druckerei, 1942), 61, Dipnot 27.

⁴⁷ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 126 vd.

⁴⁸ Andreas Müller-Karpe, "M.Ö. III. Ve II. Binde Anadolu'da El Sanatları Konusunda Yapılan Araştırmalar", *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Cilt* (1988): 203, Res. 1.

⁴⁹ Andreas Müller-Karpe, *Altanatolisches Metallhadwerk*. Offa-Bücher Band 75 (Neumünster: Wachholtz Verlag, 1994), 157, Taf. 64, 1; Andreas Müller-Karpe, "M.Ö. III. Ve II. Binde Anadolu'da El Sanatları Konusunda Yapılan Araştırmalar", 204, Res. 6.

metal işçiliğinde bir nevi örs ya da belirli ürünlere yönelik bir çalışma tezgâhı olabileceklerini ileri sürmüştür.⁵⁰

Muğla örneğinin özellikle kronolojik bağlamda daha iyi değerlendirilebilmesi açısından benzer formlar yanında özellikle Batı Anadolu genelindeki eserleri de göz önüne almak yararlı olabilir. Muğla ilinin de yer aldığı Batı Anadolu genelinde özellikle son yıllarda yapılan araştırmalarla bu tip eserlerin sayısının arttığı görülmektedir. Bu bağlamda en geniş envanterlerden birini Beycesultan kazısı oluşturmaktadır. Beycesultan'da gerçekleştirilen eski dönem kazılarında toplam altı adet kolcuklu balta ele geçmiştir.⁵¹ Bunlardan üçü IV. tabakada ele geçmiş olup⁵² V.,⁵³ III.⁵⁴ ve II.⁵⁵ tabakalarda da birer adet örnek bulunmuştur.

V. tabakada ele geçen bir taş kalıp üzerinde de tam belli olmamakla birlikte olasılıkla kolcuklu baltaya ait bir negatif bulunmakta ve hafirleri tarafından bu yönde yorumlanmaktadır.⁵⁶ Yukarıda değinilen ve ETÇ sonlarına tarihlenen IX. tabakada ele geçen kalıp üzerindeki negatif de,⁵⁷ şüpheli olmakla beraber, Anadolu'daki en erken örneklerden birini temsil etme olasılığı açısından önemlidir.

Bölgede farklı merkezlerde ele geçen kalıp örnekleri Batı Anadolu genelinde bu tipin üretiminin de yapıldığını göstermektedir. Bunlardan ilki sahil şeridinin merkezinde Liman Tepe'de ele geçmiştir. OTÇ tabakalarında ele geçen çok yüzeyli taş kalıbın bir yüzünde kolcuklu balta negatifi bulunmaktadır.⁵⁸ Kalıp örneklerinin ele geçtiği bir diğer merkez iç

⁵⁰ Herbert Maryon, "Some Prehistoric Metalworkers' Tools", *The Antiquaries Journal* Vol. 18 Issue 3 (1938): 249.

⁵¹ Burada sayılan örnekler dışında Erkanal Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan ve Beycesultan'dan gelen iki adet yayınlanmamış örneğin olduğunu söylemektedir: Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 5, No:19-20; ancak bunlar büyük olasılıkla daha sonra kazı monografisinde yayınlanan diğer örnekler olmalıdır)

⁵² Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects": James Mellaart ve Ann Murray (ed.), *Beycesultan Vol. III, Part II. Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects* (London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1995), 115, No:35, 45, 46; Fig. O.4, 35, Fig. O.4, 46.

⁵³ Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects", 115, No:17; Pl. IX (a), Fig. O.2, 17.

⁵⁴ Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects", 115, No:76, Fig. O.6, 76.

⁵⁵ Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects", 117, No:112, Fig. O.10.

⁵⁶ Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects", 121, Pl IX (b). No: 222, Fig. O.24.

⁵⁷ *supra* no. 35.

⁵⁸ Ayşegül Aykurt, *Liman Tepe I. Orta Tunç Çağı Seramiği ve Küçük Buluntuları* (Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2020), 76-77, Lev. 34, 3-4.

kesimlerdeki Seyitömer Höyük'tür. 30 yılı aşkın süredir çok geniş alanlarda araştırılan ve önemli veriler sunan bu merkezde ele geçen bulgular metal endüstrisi de dâhil olmak üzere farklı iş kollarında yoğun bir üretim aktivitesinin olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda yerleşimin OTÇ tabakalarında kolcuklu balta üretimine dair kalıplar da ele geçmiştir.⁵⁹ Geniş ve kapsamlı kazı çalışmalarının bir sonucu olarak bu merkezde ele geçen kolcuklu balta örnekleri de Anadolu'da bugün için en geniş koleksiyonu oluşturmaktadır. Yerleşimde OTÇ tabakalarının farklı evrelerine ait tabakalarda toplam 14 adet ve farklı tipleri yansıtan kolcuklu balta ele geçmiş olup⁶⁰ bunlar kalıpların da işaret ettiği şekilde büyük olasılıkla yerel üretimi yansıtmaktadırlar.

Batı Anadolu'da ele geçen son kalıp örneği bölgenin kuzeybatısında Troia'dan gelmektedir. Burada VII. tabakaya ait olarak ele geçen taş kalıp üzerindeki kolcuklu balta negatifi⁶¹ hem ele geçtiği tabaka hem de yansıttığı tip açısından gerek bu bölge gerekse Anadolu'nun geneli için en geç tiplerden birini yansıtmaktadır. Batı Anadolu örnekleri dışında Orta Anadolu başta olmak üzere çok sayıda merkezde ele geçen kalıp örnekleri kolcuklu balta formunun bu coğrafyada özellikle MÖ 2. Binyıl boyunca yaygın bir şekilde üretildiğini kanıtlamaktadır.⁶²

Batı Anadolu kökenli son grup Afyon Müzesi'nde korunan üç adet kolcuklu baltadır. Bu grup içinde farklı tipleri yansıtan ve köken olarak sırasıyla Eskişehir Kümbet Köyü ile Afyon Merkez bilgisi verilen iki örnek

⁵⁹ A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun ve Zeynep Bilgen, "Seyitömer Höyük Projesi 2008 Yılı Kazı Sonuç Raporu": A. Nejat Bilgen (ed.), Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010) (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011), 196, Res. 291. OTÇ tabakasına ait kalıpların resmedildiği fotoğraftaki dört örnekten en az üçünde kolcuklu balta negatifi görülmektedir.

⁶⁰ A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun ve Zeynep Bilgen, "Seyitömer Höyük Projesi 2008 Yılı Kazı Sonuç Raporu", 119, Res. 99; A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen ve diğ., "Seyitömer Höyük Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu": A. Nejat Bilgen (ed.), Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010) (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011), 320, Res. 319; A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Asuman Kuru ve diğ. "Seyitömer Höyük Projesi 2010 Yılı Kazı Sonuç Raporu": A. Nejat Bilgen (ed.), Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010) (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011), 381-382, Res. 19; 416, Res. 108; 417, 444, Res. 201; A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen ve diğ., "Seyitömer Höyük 2011 Kazı Raporu": A. Nejat Bilgen (ed.), Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011-2012) (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2013), 34, Res. 78.

⁶¹ Albrecht Götze, "Die Kleingeräte aus Metall, Stein, Knochen, Thon und ähnlichen Stoffen": Wilhelm Dörpfeld (ed.), *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den Vorhistorischen und Historischen Schichten von Ilion, 1870 – 1894.* 320-423 (Athen: Beck & Barth, 1902), 405, Fig. 406.

⁶² Anadolu'da ele geçen diğer kalıp örnekleri için bkz. Andreas Müller-Karpe, *Altanatolisches Metallhadwerk*, 144 vd.

yanında,⁶³ Uşak Karahallı ilçesine bağlı Karayakuplu Köyü civarından ele geçtiği belirtilen bir üçüncü örnek⁶⁴ genel form açısından Muğla baltasıyla oldukça benzerlik göstermekte olup bu formun Batı Anadolu içindeki olası yayılımına bir kanıt olarak gösterilebilir.

Muğla baltasıyla karşılaştırılabilecek örnekler Anadolu'da farklı merkezlerde görülmektedir. Form açısından en yakın örneklerden biri yukarıda değinilen ve Uşak kökenli olarak Afyon Müzesi'nde korunan eserdir. Bunun haricinde hepsi genel olarak Hitit dönemine tarihlenen Dündartepe,⁶⁵ Alaca Höyük⁶⁶ ve Alishar⁶⁷ örnekleri de form açısından yakın tipler olarak değerlendirilebilir. Tam buluntu yeri belli olmamakla birlikte Boğazköy kökenli olarak aynı döneme tarihlenen bir diğer örnek⁶⁸ ile Kaniş-Karum'u Ib tabakasında ele geçen bir kalıp üzerindeki negatifin temsil ettiği form⁶⁹ da bu gruba dahil edilebilir.

Buna karşın Batı Anadolu'daki benzer örnekler genellikle daha erken tarihli olarak görülmektedir. Kolcukların biraz daha fazla vurgulanması haricinde Beycesultan'da OTÇ tabakalarında ele geçen örnekler bu kapsamda ele alınabilir.⁷⁰ Seyitömer Höyük'te OTÇ tabakasında ele geçen örneklerden bazıları da bu kategoriye girmektedir.⁷¹ Kaniş-Karum Ib katında ele geçen bir kalıp üzerindeki negatif izi de bu kapsamda erken tarihli örneklerden birini oluşturmaktadır.⁷²

Anadolu dışında Muğla örneğinin temsil ettiği formun özellikle Filistin-Suriye bölgesi ile Kıbrıs'ta çok sayıda örnekle temsil edildiği görülmektedir. Anadolu açısından bakıldığında, MÖ 3. Binyılın erken

⁶³ Erkan Fidan, Michele Massa, Orlene McIlpatrick, Mevlüt Üyümez ve Ahmet İlaşlı, "Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Tunç Çağlarına Tarihlenen Bir Grup Metal Eser", *Colloquium Anatolicum* 16 (2017):63-64, Kat. No: 3 ve 5; Fig. 2, 3 ve 5.

⁶⁴ Erkan Fidan, Michele Massa, Orlene McIlpatrick, Mevlüt Üyümez ve Ahmet İlaşlı, "Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Tunç Çağlarına Tarihlenen Bir Grup Metal Eser", 63, Kat. No:4, Fig. 2, 4.

⁶⁵ *supra* no. 22.

⁶⁶ *supra* no. 18.

⁶⁷ *supra* no. 21.

⁶⁸ Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.1935", No:7, Fig. 1, a.

⁶⁹ Tayfun Yıldırım, *M.Ö. II. Bin'de Orta Anadolu'da Madeni Silah Üretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi, 1993), No. 345, Şek. 345, Lev. VIIIa, b.

⁷⁰ Ann Murray, "The Middle and Late Bronze Age Small Objects", No: 17, Pl. IX (a); No: 35, Fig. O.4, 35.

⁷¹ A. Nejat Bilgen, Gökhan Coşkun, Zeynep Bilgen ve diğ., "Seyitömer Höyük Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu", 320, Res. 319.

⁷² Tahsin Özgüç, "Koloni Devrinin Geç Safhasına (Ib) ait Bir Atölye Hakkında", *Belleten* Cilt 19 Sayı 73 (1955): 74, Res. 6b.

safhalarına ait münferit örnekler haricinde (Tell el Cüdeyde örneği ve Beycesultan kalıbı) MÖ 21. yüzyıldan itibaren bu tipin kullanımının mevcut olduğu ve tüm 2. Binyıl boyunca yaygın bir şekilde kullanıldığı söylenebilmektedir. Komşu kültür bölgeleri açısından daha eski örnekler tam olarak tarihlenemediği ya da sağlam kontektlerden ele geçmediği için bu tipin kökeni ve gelişimi hakkında kesin bir şey söylemek mümkün olmamakla birlikte bu bölgeler için de, GTÇ ağırlıklı olmak üzere, 2. Binyılın ikinci yarısında yaygın bir kullanımının olduğu görülmektedir.⁷³ Suriye bölgesinde Muğla baltasına benzer ve tarihlenebilir örneklerin de daha çok GTÇ'na ait olduğu görülmektedir.⁷⁴ Daha batıda Girit'te Haghia Triada'da ele geçen ve Muğla baltasına yakın bir form gösteren örnek için de OTÇ-GTÇ tarihleri önerilmekle birlikte⁷⁵ Geç Minos I-III aralığı daha kabul görmektedir.⁷⁶

Genel form itibarıyla değerlendirdiğimizde Muğla örneği nispeten dar, ince gövde formu ile kolcukların çok az vurgulanması ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle namlu kısmının içbükey formu ve ince yapısı göz önüne alındığında bu eserin büyük olasılıkla bir silah olarak üretilmiş ve/veya kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz. Yukarıda da değinildiği gibi sap bağlantısına ilişkin kesin çıkarımla yapmak mümkün olmamakla birlikte, ense kısmındaki izleri de dikkate aldığımızda, sapla 90⁰ oluşturacak şekilde bir tür çekiç-balta şeklinde kullanılmış olduğu da söylenebilir. Gövde üst yarısının daha farklı bir patinaya sahip olması bu kısmın belirli bir bölümünün sap içinde kaldığının ya da bağlama elemanlarıyla sarıldığının bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. Benzer forma sahip örneklerin Anadolu'da MÖ 2. Binyılın farklı evrelerine ait tabakalarda ele geçmesi yanında, özellikle Batı Anadolu örnekleriyle yapılan karşılaştırmalar doğrultusunda kolcukların az vurgulanmış olması ve ince formu da baz alınarak Muğla örneğinin OTÇ'nın geç safhalarına tarihlenmesinin uygun olacağını düşünmekteyiz. Komşu kültür bölgelerindeki örnekler ve bunların kronolojik dağılımı göz önüne alındığında Muğla bölgesinin de içinde yer aldığı Güneybatı Anadolu sahil şeridi bu tipin diğer bölgelere geçişi için bir aracı rol de oynamış olabilir. Gözlükule'den GTÇ'na ait bir kolcuklu balta ile⁷⁷ Gelidonya⁷⁸ ve Uluburun⁷⁹ batıklarında ele geçen diğer örnekler deniz

⁷³ Hayat Erkanal, *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien*, 10-11.

⁷⁴ Jean Deshayes, *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube*, 117.

⁷⁵ Stefan Przeworski, "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.1936", 53.

⁷⁶ Rachel Maxwell-Hyslop, "Bronze Lugged Axe- or Aze Blades from Asia", 74-75, Fig. 5:22.

⁷⁷ Hetty Goldman, *Excavations At Gözlü Kule, Tarsus. Vol. II (Text and Plates). From the Neolithic through the Bronze Age* (Princeton: Princeton University, 1956), 282, No:20, Fig. 424, 20.

ticareti aracılığıyla bu tipin özellikle GTÇ’nda diğer bölgelere aktarımı açısından önemli birer bulgu olarak yorumlanabilir.

Buluntu durumu hakkında kesin bilgi olmamakla beraber bölgedeki müzelere farklı yollarla gelmiş ve Tunç Çağlarına ait eserlerin büyük bir bölümünün tahrip edilmiş mezarlıklara ait olduğu düşünüldüğünde bu eserin de büyük olasılıkla bir mezar buluntusu olabileceği ihtimali akla gelmektedir. MÖ 2. Binyılın başlarından itibaren Anadolu’da kolcuklu baltaların mezar hediyesi olarak da kullanıldığı Acemhöyük⁸⁰ ve Balıbağ⁸¹ örnekleriyle tanınmaktadır. Bu makalede tanıtılan kolcuklu balta, Muğla ilinde çok az bilgi sahibi olduğumuz MÖ 2. Binyıla, daha spesifik anlamda Orta Tunç Çağı’na ait bir eser olarak bölgenin bu dönemlerdeki potansiyelini göstermesi açısından da önemlidir. Klasik dönemler öncesi özellikle deniz aşırı ilişkiler ağında aktif bir rol oynamış olan bölgede gelecekte yapılacak araştırmaların bölgenin prehistorik ve protohistorik dönemleri açısından önemli veriler ortaya koyacağı ve Güneybatı Anadolu arkeolojisi açısından önemli katkılar sağlayacağı açıktır.

⁷⁸ George F. Bass, Peter Throckmorton, Joan Du Plat Taylor ve diğ., “Cape Gelidonya: A Bronze Age Shipwreck”, *Transactions of the American Philosophical Society* Vol. 57 No. 8 (1967): 95, No: B 107-110, Fig. 109-110; özellikle B107 ve 108.

⁷⁹ Cemalettin Mustafa Pulak, *A Late Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun: Preliminary Analysis (1984-1985 Excavations Campaigns)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Texas: Texas A&M University, 1987), 77, Ill. 30-31 (KW 587 ve KW 218).

⁸⁰ Nimet Özgüç, “Acemhöyük Kazıları”, *Anadolu/Anatolia X* (1966): 7, Lev. XXI, 2.

⁸¹ Mustafa Süel, “Balıbağı/1988 Kurtarma Kazısı”, *Türk Arkeoloji Dergisi XXVIII* (1989): 155, Çiz. 5, Bl.bg/9.

KAYNAKÇA

- Achilles, Daphne. "126: Lugged Axe", ed. Oscar W. Muscarella, *Ladders to Heaven: Art Treasures from Lands of the Bible. A Catalogue of Some of the Objects in the Collection Presented by Dr. Elie Borowski to the Land of the Bible Archaeology Foundation and displayed in the exhibition "Ladders to Heaven: Our Judeo-Christian Heritage 5000 BC – AD 500" held at the Royal Ontario Museum June 23-October 28, 1979.* 160. Toronto: Royal Ontario Museum, 1981.
- Akdeniz, Engin ve Karaca, Özgen. "Pirot Höyük'de Bulunan Kolcuklu Yassı Balta ve Bu Tip Baltaların Anadolu'da Yayılımı", *Anadolu Araştırmaları* 17 (1) (2004): 51-66.
- Alkım, U. Bahadır, Alkım, Handan ve Bilgi Önder. *İkiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Dönem Kazıları (1976-1980)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2003.
- Aykurt, Ayşegül. *Liman Tepe I. Orta Tunç Çağı Seramiği ve Küçük Buluntuları*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2020.
- Bass, George F., Throckmorton, Peter, Du Plat Taylor Joan ve diğ., "Cape Gelidonya: A Bronze Age Shipwreck", *Transactions of the American Philosophical Society* Vol. 57 No. 8 (1967): 1-177.
- Bilgen, A. Nejat, Coşkun, Gökhan ve Bilgen, Zeynep. "Seyitömer Höyük Projesi 2008 Yılı Kazı Sonuç Raporu": ed. A. Nejat Bilgen, *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*. 78-203. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011.
- Bilgen, A. Nejat, Coşkun, Gökhan, Bilgen, Zeynep, Yüzbaşıoğlu, Nazan ve Kuru, Asuman. "Seyitömer Höyük Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu": ed. A. Nejat Bilgen, *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*. 204-372. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011.
- Bilgen, A. Nejat, Coşkun, Gökhan, Kuru, Asuman ve diğ., "Seyitömer Höyük Projesi 2010 Yılı Kazı Sonuç Raporu": ed. A. Nejat Bilgen, *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2006-2010)*. 373-571. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2011.
- Bilgen, A. Nejat, Coşkun, Gökhan, Bilgen, Zeynep ve diğ., "Seyitömer Höyük 2011 Kazı Raporu": ed. A. Nejat Bilgen, *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011-2012)*. 1-199. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi-TKİ, 2013.
- Bilgi, Önder. "Orta Tunç Çağı", ed. Önder Bilgi, *Anadolu, Dökümün Beşiği*. 75-89. İstanbul: Döktaş, 2004.
- Bittel, Kurt. *Kleinasiatiscche Studien. Istanbuler Mitteilungen Heft 5*. İstanbul: Universum Druckerei, 1942.
- Braidwood, Robert J. ve Braidwood, Linda S. *Excavations in the Plain of Antioch I. The Earlier Assemblages Phases A-J*. Oriental Institute Publications LXI. Chicago: The University of Chicago Press, 1960.

- Çetin, Cengiz. "İsparta Müzesi'ne Ait Bir Grup Tunç Silah Hakkında Değerlendirme", *OLBA XXIII* (2015): 111-151.
- de Garis Davies, Norman, *The Tomb of Rekh-Mi-Re at Thebes, Vol. II*. New York: The Metropolitan Museum of Art Egyptian Expedition, 1943
- Deshayes, Jean. *Les Outils de Bronze, de l'Indus au Danube (IVe au IIe Millénaire)*. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1960.
- Dullo, Eleonore. "Die kaukasischen Äxte der Bronzezeit", *Prähistorische Zeitschrift XXVII* (1936): 66-172.
- Erkanal, Hayat. *Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien. Prähistorische Bronzefunde IX, 8*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1977.
- Ertem, Hayri. *Keban Projesi Han İbrahim Şah Kazısı 1970-1971*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982.
- Ertem, Hayri. *Korucutepe I (1973-1975 kazı yıllarında ele geçen Erken Hitit-İmparatorluk Çağı arası buluntuları)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1988.
- Fidan, Erkan, Massa, Michele, McIlpatrick, Orlene, Üyümez, Mevlüt ve Ahmet İlaşlı. "Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Tunç Çağlarına Tarihlenen Bir Grup Metal Eser", *Colloquium Anatolicum* 16 (2017): 55-70.
- Gernez, Guillaume. *L'armement en métal au Proche et Moyen-Orient: Des origines à 1750 av. J.-C.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Paris: Université Panthéon-Sorbonne, 2007.
- Goldman, Hetty. *Excavations At Gözülü Kule, Tarsus. Vol. II (Text and Plates). From the Neolithic through the Bronze Age*. Princeton: Princeton University, 1956.
- Gordon, Douglas Hamilton, "The Chronology of the Third Cultural Period at Tepe Hissar", *Iraq* Vol. 13 No. 1 (1951): 40-61.
- Götze, Albrecht. "Die Kleingeräte aus Metall, Stein, Knochen, Thon und ähnlichen Stoffen": ed. Wilhelm Dörpfeld, *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den Vorhistorischen und Historischen Schichten von Ilion, 1870 – 1894*. 320-423. Athen: Beck & Barth, 1902.
- Keskin, H. Levent ve Yıldız, Mehmet. "The Early Bronze Age in Southwest Anatolia: A Preliminary Report of the Studies on Materials from Local Museums", *The International Journal of Humanities and Social Studies*, Vol. 4, No. 6 (2016): 196-204.
- Keskin, Hakkı Levent. "Metals from Caves: The Significance of the Metal Finds from Karain and Kılıçini Caves within the Context of the Later Prehistory of the Antalya Region", *Cedrus* VII (2019): 1-39.
- Kökten, Kılıç, Özgüç, Nimet ve Özgüç, Tahsin. "1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında İlk Kısa Rapor", *Bulleten* Cilt 9, Sayı 35 (1945): 361-400.

- Koşay, Hamit Zübeyr ve Akok, Mahmut. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı. 1940 – 1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1966.
- Kühner-Eggebrecht, Eva. *Die Axt als Waffe und Werkzeug im alten Ägypten*. Münchner Ägyptologische Studien 15. Berlin: Verlag Bruno Hessling, 1969.
- Maryon, Herbert. "Some Prehistoric Metalworkers' Tools", *The Antiquaries Journal* Vol. 18 Issue 3 (1938): 243-250.
- Maxwell-Hyslop, Rachel. "Bronze Lugged Axe- or Aze Blades from Asia", *Iraq* Vol. 15 (1) (1953): 69-87.
- Mellaart, James. "Objects other than metal": ed. Seton Lloyd ve James Mellaart, *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*. 265-279. London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1962.
- Müller-Karpe, Andreas. "M.Ö. III. Ve II. Binde Anadolu'da El Sanatları Konusunda Yapılan Araştırmalar", *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II. Cilt* (1988): 203-210.
- Müller-Karpe, Andreas. *Altanatolisches Metallhadwerk*. Offa-Bücher Band 75. Neumünster: Wachholtz Verlag, 1994.
- Murray, Ann. "The Middle and Late Bronze Age Small Objects": ed. James Mellaart ve Murray, Ann, *Beycesultan Vol. III, Part II. Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects*. 113-191. London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1995.
- Oğuzhanoğlu, Umay ve Pazarcı, Sabiha. "Karia Bölgesi'nde Yeni Bir Erken Tunç Çağı Merkezi: Çapalıbağ", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 37 (1) (2020): 195-219.
- Özgüç, Nimet. "Acemhöyük Kazıları", *Anadolu/Anatolia X* (1966): 1-28.
- Özgüç, Tahsin ve Özgüç, Nimet. *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1953.
- Özgüç, Tahsin. "Koloni Devrinin Geç Safhasına (Ib) ait Bir Atölye Hakkında", *Bulleten* Cilt 19 Sayı 73 (1955): 64-72.
- Özgüç, Tahsin. *Kültepe-Kaniş II. Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1986.
- Pecorella, Paolo Emilio. *La Cultura Preistorica Di Iasos In Caria*. Roma: Giorgio Bretschneider Editore, 1984.
- Petrie, W. M. Flinders. *Tools and Weaons. Illustrated by the Egyptian Collection in University College, London*. London: The British School of Archaeology in Egypt, 1917.
- Przeworski, Stefan. "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisch-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.", *Archiv Orientalní* Vol. VII (1935): 390-414.

- Przeworski, Stefan. "Der Grottenfund von Ordu. Ein Beitrag Zu Den Kleinasiatisc-Kaukasischen Beziehungen Am Ende Des II. Jh. V. Chr.," *Archiv Orientalní* Vol. VIII (1936): 49-68.
- Przeworski, Stefan. "Die Metallindustrie Anatoliens in der Zeit von 1500 bis 700 v. Chr. Rohstoffe, Technik, Produktion": S. Strelcyn (ed.), *Stefan Przeworski, Opera Selecta*. 69-351. Wrocław: Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, 1967.
- Pulak, Cemalettin Mustafa. *A Late Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun: Preliminary Analysis (1984-1985 Excavations Campaigns)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Texas: Texas A&M University, 1987.
- Stronach, David. "Metal Objects": ed. Seton Lloyd ve James Mellaart, *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*. 280-292. London: The British Institute of Archaeology at Ankara, 1962.
- Süel, Aygül. "Ortaköy/Şapinuwa Ören Yerinde 2003 Yılı Çalışmaları", *26. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt* (2005): 243-250.
- Süel, Aygül. "The Religious Significance and Sacredness of the Hittite Capital City Sapinuwa": Anacleto D'Agostino, Valentina Orsi ve Giulia Torri (ed.), *Sacred Landscapes of Hittites and Luwians: Proceedings of the International Conference in Honour of Franca Pecchioli Daddi, Florence, February 6th-8th 2014*. 101-111. Firenze: Firenze University Press, 2015.
- Süel, Mustafa. "Balıbağı/1988 Kurtarma Kazısı", *Türk Arkeoloji Dergisi XXVIII* (1989): 145-163.
- Tekin, Halil. *Madeni Eser Tipolojisi*. Ankara: Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları, 2018.
- von der Osten, Hans Henning. *The Alishar Hüyük. Seasons of 1930-32. Part II*. Oriental Institute Publications XXIX. Chicago: The University of Chicago Press, 1937.
- Wulsin, Frederick R. "Excavations at Tureng Tepe, Near Asterābād", *Bulletin of the American Institute for Persian Art and Archaeology* Vol. 2 No. 1 (1932): 2-12.
- Yıldırım, Tayfun. *M.Ö. II. Bin'de Orta Anadolu'da Madeni Silah Üretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 1993.
- Yiğitpaşa, Davut ve Yağcı, Aynur. "Ordu Müzesi'nde Korunan ve MÖ 2. Bine Tarihlendirilen Tunç Kolcuklu Balta": K. Serdar Girginer, Gonca Dardeniz, Ayça Gerçek ve diğ. (ed.), *Amanosların Gölgesinde: Hayriye Akıl Anı Kitabı*. 531-541. İstanbul: Ege Yayınları, 2020.

Figür Listesi

Fig. 1: Muğla Müzesi'nde korunan kolcuklu balta fotoğrafı (© Yazarlar)

Fig. 2: Muğla Müzesi'nde korunan kolcuklu balta çizimi (Ham çizim H. Levent Keskin tarafından yapılmış olup Emine Akkuş-Koçak tarafından bilgisayar ortamında düzenlenmiştir, kendisine teşekkürlerimizi sunarız.)

Fig. 3: Kolcuklu baltaların sapa dikey düzlemde bağlantısını gösteren temsili çizim (George F. Bass, Peter Throckmorton, Joan Du Plat Taylor ve diğ., "Cape Gelidonya: A Bronze Age Shipwreck", *Transactions of the American Philosophical Society* Vol. 57 No. 8 (1967): 99, Fig. 111).

Fig. 4: Mısır duvar resimlerinde kolcuklu baltaları alet olarak kullanan ustaları gösteren çizim (Norman de Garis Davies, *The Tomb of Rekh-Mi-Re at Thebes, Vol. II* (New York: The Metropolitan Museum of Art Egyptian Expedition, 1943), Pl. LII ve LV'den detay.

Fig. 5: Kolcuklu baltaların sapa yatay düzlemde geçirilerek kullanımlarını gösteren Mısır örnekleri (Eva Kühner-Eggebrecht, *Die Axt als Waffe und Werkzeug im alten Ägypten*, Taf. XV, XVI ve XVII'den uyarlanmıştır).

Fig. 1

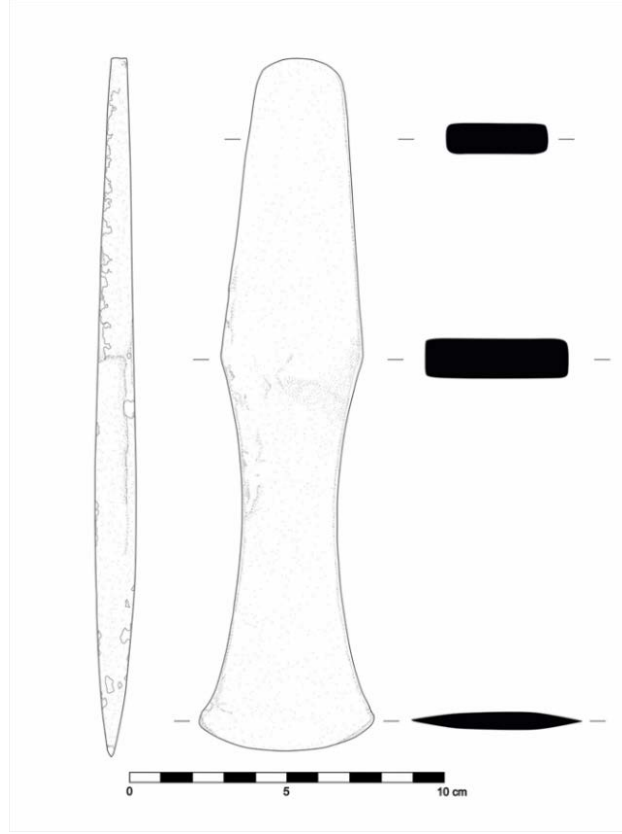

Fig. 2

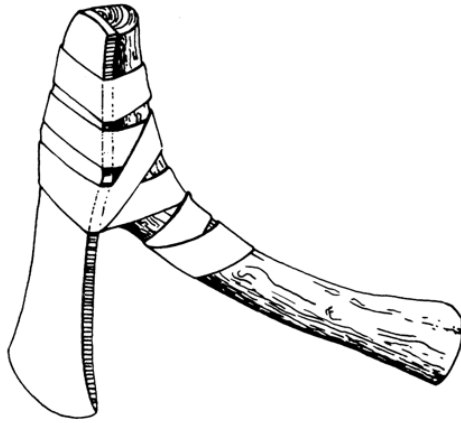

Fig. 3

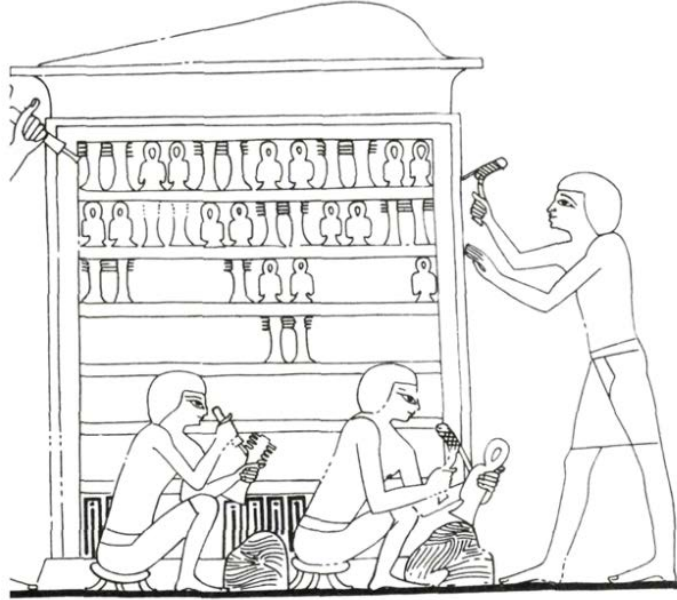

Fig. 4

Fig. 5